

Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1916 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl.

Maj:t angående åtgärder för jordbrukets främjande m. m.

(2:a avd.)

Jordbruksutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omnämnda inom riksdagens andra kammare väckta och till utskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen

dels nr 103, av herr *Lindman* m. fl., vari hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam utredning angående de åtgärder som från det allmännas sida må kunna vidtagas för jordbrukets främjande med beaktande isynnerhet av de synpunkter, som i motionen blivit anförda,

dels och nr 33, av herr *Osberg*, vari yrkas, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och skyndsam utredning av frågan om spannmålslagerhus samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Beträffande skälen för de av motionärerna gjorda yrkandena tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Såsom framgår av förevarande motioner gå de båda ut på åtgärder i syfte att främja vårt lands jordbruk. Under det att emellertid i herr *Osbergs* motion tagits sikte på en enda fråga, hemställes i den av herr *Lindman* m. fl. väckta motionen om en allsidig utredning rörande åtgärder, som äro ägnade att främja jordbruket, därvid en del för jordbruket särskilt viktiga spörsmål understrykas.

Utskottet.

I sistnämnda motion framhålles, att från statsmakternas sida åtgärder böra vidtagas för att främja odlingen av därtill tjänlig mark. Utskottet tillåter sig i detta avseende påpeka, hurusom statsmakterna på mångahanda sätt genom anslag och billiga lån sökt understödja uppodlingen av mark. Sålunda erinras om odlingslånefonden med ändamål att genom lån understödja odling av sankta trakter, från vilken fond under innevarande år få såsom lån disponeras 1,000,000 kronor; norrländska nyodlingsfonden för befrämjande genom lån till mindre jordbrukare i Norrland och Dalarna av uppodling av jord i nämnda landsdelar, från vilken fond 300,000 kronor tillsvidare årligen må disponeras såsom lån; allmänna nyodlingsfonden för främjande av uppodling av jord i andra delar av landet än Norrland och Dalarna, från vilken fond lån under 1916 må utgå med tillhoppa 100,000 kronor; norrländska avdikningsanslaget till understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, å vilket anslag reserverade medel vid 1914 års utgång belöpte sig till 2,933,203 kronor 54 öre och vilket anslag i innevarande års statsverksproposition upptagits till 1,500,000 kronor samt allmänna avdikningsanslaget till understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av landet än Norrland och Dalarna, å vilket anslag reserverade medel vid 1914 års utgång uppgingo till 1,063,960 kronor och vilket anslag av innevarande års riksdag bestämts till 250,000 kronor. Dessutom har under en följd av år av anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket 50,000 kronor utgått till understödjande och premiering av mindre odlingsföretag, vilka icke på annat sätt komma i åtnjutande av statsbidrag. I anslutning till frågan om nyodlingens befrämjande framhålla ock motionärerna betydelsen för jordbruket av en rationell täckdikning. Jämväl vikten av detta spörsmål har av statsmakterna beaktats, i det att vid 1913 års riksdag beslöts inrättandet av den s. k. täckdikningslånefonden för främjande av täckdikning vid mindre jordbruk, från vilken fond statslån må till ett belopp av högst 200,000 kronor tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna täckdikningslån åt mindre jordbrukare. Såsom av det anförda framgår äro enligt statsmakternas beslut ansenliga medel tillgängliga för nyodlings- och täckdikningsändamål. Även om nya åtgärder i enahanda syfte möjligen framdeles kunna ifrågasättas, föreligger enligt utskottets förmenande icke anledning att nu i sådant avseende begära en ny utredning.

Vidare hava motionärerna föreslagit åtgärder för främjandet av gödselvården samt i sådant hänseende ifrågasatt inrättandet av en särskild statens lånefond. Beträffande denna fråga vill utskottet erinra, hurusom 1914 års senare riksdag, efter avstyrkande hemställan av dåvarande jordbruksutskott, avlog en av herr Larsson i Dala väckt motion, vari hemställdes bland annat om bildandet av en särskild lånefond för gödselvårdens tillgodoseende. I likhet med jordbruksutskottet vid nyssnämnda riksdag tillåter sig utskottet påpeka hurusom tillfälle till statsunderstöd för ifrågavarande ändamål redan nu finnes berett genom det av riksdagen anvisade anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. Då härtill kommer, att större delen av de under detta anslag utgående beloppen till småbrukspremiering användes till gödselvårdens befrämjande samt att av en del hushållningssällskap särskilda amorteringslån för ändamålet beviljas, anser utskottet, att även om möjligen framdeles nya åtgärder till gödselvårdens understödjande kunna visa sig erforderliga, i varje fall icke för närvarande någon utredning i detta avseende bör påkallas.

Vad angår spørsmålet om främjande av tillkomsten av andelsmejerier vill utskottet erinra därom, att innevarande års riksdag i anledning av utskottets hemställan beslutat i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för beredande av byggnads- och rörelsekapital åt dylika anläggningar inom de nordliga länen, för vilka landsdelar behovet uti förevarande hänseende torde vara mest framträdande. Vid sådant förhållande lärer vara lämpligast att, innan någon ytterligare åtgärd uti ifrågavarande syfte beslutas, avvakta resultatet av en eventuell utredning beträffande spørsmålet för nyssnämnda läns vidkommande.

Vidare ifrågasättes en utredning rörande möjligheten att medelst statslån understödja anläggandet av andelslakterier. Då emellertid icke, såvitt utskottet har sig bekant, de svårigheter, som hittills framträtt att för ifrågavarande ändamål anskaffa erforderligt kapital, varit av beskaffenhet att påkalla ingripande från statens sida, finner sig utskottet icke kunna biträda någon framställning i förevarande avseende.

Motionärernas framställning går vidare ut på särskilda åtgärder för främjande av kylvagns- och varmvagnsfrågorna. Enligt vad utskottet från kungl. järnvägsstyrelsen inhämtat hava sådana vagnar länge med gott resultat använts vid statens järnvägar, och torde, då nya vagnar år för år anskaffas, desamma snart kunna tillgodose det befintliga behovet.

Vid nu angivna förhållanden anser sig utskottet ej hava skäl att biträda motionärernas hemställan i denna del.

Därjämte framhålla motionärerna önskvärdheten av en särskild lagstiftning för handel med kraftfoder, konstgödsel och frövaror. Beträffande detta spörsmål vill utskottet erinra, hurusom 1909 års riksdag genom skrivelse, nr 58, i anledning av väckt motion hemställt, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke en lagstiftning borde komma till stånd för vinnande av kontroll å handel med beredda kraftfodermedel samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. I sagda riksdagsskrivelse uttalas jämväl, att en blivande utredning torde ådagalägga, i vilken omfattning den ifrågasatta lagstiftningen borde utsträckas till att eventuellt avse även gödsel och utsäde. Enligt vad från jordbruksdepartementet inhämtats föreligger nu inom departementet ett av lantbruksstyrelsen utarbetat förslag till lag i ämnet. I anledning härav torde näppeligen någon framställning i detta ärende vara av behovet påkallad.

Emellertid hava motionärerna förutom nu berörda spörsmål, ifråga om vilka utskottet icke funnit sig kunna förorda någon särskild framställning, jämväl framfört åtskilliga frågor, som enligt utskottets förmenande påkalla utredning.

Sålunda göra motionärerna gällande, att odlingen av brödsäd bör främjas, och påpeka de i sammanhang härmed särskilt vikten av införandet av spannmålslagerhus. Sistberörda spörsmål har jämväl gjorts till föremål för den av herr Osberg väckta motionen. Såsom i sistnämnda motion erinras, förekom frågan om införande av spannmålslagerhus senast vid 1915 års riksdag, då uti likalydande motioner i båda kamrarna hemställdes om en allsidig utredning av frågan. Jordbruksutskottet tillstyrkte i avgivet utlåtande, nr 23, motionerna. I första kammaren bifölls utskottets hemställan, medan andra kammaren avsåg motionerna. Sålunda hade frågan för denna gång förfallit.

I likhet med jordbruksutskottet vid nästlidet års riksdag håller utskottet före, att genom införandet av spannmålslagerhus betydelsefulla fördelar skulle kunna vinnas. Utskottet, som icke anser sig böra taga ställning till de i herr Lindmans m. fl. samt herr Osbergs motioner angivna olika riktlinjer, vilka vid frågans lösning böra komma under omprövning, vill förty tillstyrka en utredning av nu ifrågavarande spörsmål.

Motionärerna hava vidare tagit sikte på angelägenheten av potatisodlingens främjande, i vilket sammanhang de framhållit vikten av inrättandet av potatistorkerier. Speciellt med hänsyn till den torkade potatisens betydelse såsom fodermedel, vilket torde i stor utsträckning kunna ersätta de foderämnen, som nu måste från utlandet importeras, torde det enligt utskottets förmenande vara ett statsintresse att befrämja uppkomsten av sådana torkerier. Utskottet finner sig sålunda kunna tillstyrka motionärernas framställning även i denna del.

Jämväl spørsmålet om beteskulturens ytterligare utveckling finner utskottet böra bliva föremål för utredning. För främjandet av denna fråga torde i stora delar av vårt land en av kompetenta i statens eller hushållningssällskapens tjänst anställda personer kraftigt bedriven upplysningsverksamhet på området vara av avsevärd nytta. Därjämte anser utskottet, att för höjande av intresset för beteskulturen bör tagas under övervägande, huruvida icke statsmedel kunna ställas till förfogande för premiering av betesmarker i hög kultur; och bör, enligt utskottets förmenande, denna premiering, därest densamma kommer till stånd, lämpligen ske i samband med premiering av mindre jordbruk.

I likhet med motionärerna anser utskottet, att uppmärksamhet bör ägnas åt järnvägarnas fraktpolitik i syfte att i möjligaste mån nedbringa frakterna för födoämnen och för sådana råvaror, som äro nödvändiga för jordbruket.

Slutligen hava motionärerna till beaktande framdragit kylhusfrågans ordnande. Utskottet, som håller före, att kylhusfrågans utveckling är en viktig angelägenhet, anser sig böra tillstyrka en utredning av förevarande spørsmål. I detta sammanhang må påpekas, att lantbruksstyrelsen i avgivet yttrande över en vid innevarande års riksdag väckt, till andra kammarens andra tillfälliga utskotts behandling hänvisad motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att åstadkomma en snabbare utveckling av kylhusfrågan uttalat, att med hänsyn till den i sagda motion väckta frågans stora betydelse för såväl lantbruket som folknärningen styrelsen funne önskligt, att den föreslagna utredningen komme till stånd.

Utöver de spørsmål, vilka, på sätt ovan anförts, utskottet anser böra bliva föremål för utredning, torde enligt utskottets uppfattning ännu en fråga vara i hög grad förtjänt av statsmakternas uppmärksamhet. Utskottet avser i detta sammanhang frågan om ordnande av jordbrukets avsättningsmöjligheter på ett sådant sätt, att producenter och konsumenter antingen direkt eller i varje fall utan alltför många mellan-

händer kunna träda i beröring med varandra. Att i detta avseende de nuvarande förhållandena lämna rum för åtskilliga anmärkningar, lärer näppeligen kunna bestridas, och håller utskottet i anledning härav före, att en eventuell utredning bör taga sikte även på denna angelägenhet.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning snarast möjligt angående de åtgärder, som från det allmännas sida må kunna ytterligare vidtagas för jordbrukets främjande, därvid särskild uppmärksamhet torde böra ägnas åt de spörsmål, utskottet här ovan angivit.

Stockholm den 11 april 1916.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Herrar greve Hamilton, Ericsson, Petersson, P. Alfred, Holmquist, Linders, Nilsson i Tånga, Nilsson i Linnås, Barthelson, Ingeström, friherre Silfverschiöld, friherre Hermelin, Fagerlin, Olausson, Hage, Andersson och Bengtsson.

Reservationer:

av herrar *Linders*, *Nilsson* i Tånga, *Ingeström* och *Hage*, som anfört:

»Ingen lärer vilja bestrida, att jordbruket som landets modernäring betraktat icke är förtjänt av all den uppmuntran och det stöd, som kan komma detsamma till del från statsmaktens sida. Denna har också ovedersägligen ägnat landets modernäring en uppmärksamhet, som, i och för sig glädjande, giver anledning antaga, att landets jordbruk i vad på staten ankommer skall gynnsamt utvecklas. Knappast någon gren av lantbrukshållningen torde numera stå främmande för statsmaktens intresse.

Även om sålunda landets modernäring icke kan sägas ha blivit styvmoderligt behandlad, vilja vi ingalunda därmed ha sagt, att allt är bra som det är. Ännu finns stora möjligheter till utveckling på jordbrukets område, naturtillgångar, som äro outnyttjade.

Att emellertid utvecklingen ej sker så hastigt som kunde vara önskligt beror på många orsaker. De klimatiska förhållandena äro icke allestädes i vårt land de mest gynnsamma. Bristen på kommunikationer, saknaden av tillräckligt rörelsekapital och — vi måste erkänna det — bristande kunskaper bland de breda lagren av den jordbrukande befolkningen i nya och rationella metoder för jordbruksdrift äro ogynnsamma faktorer, som icke i en handvändning kunna övertinnas. Motionärerna tyckas icke ha beaktat detta sakförhållande eller ansett nödigt att påkalla några statsåtgärder i dithörande avseende. Ävenledes borde det legat nära till hands, att motionärerna, då de påkalla ytterligare statsåtgärder för ökad produktion av lantbruksprodukter och i detta sammanhang antyda, att den odlade arealen kan ökas med en miljon hektar, yrkat på en undersökning om icke tilläventyrs statsmakten, utöver vad som redan åtgjorts för att bereda möjlighet för de mindre bemedlade klasserna i vårt land att skapa sig utkomstmöjligheter vid jordbruk, kunde genom ytterligare åtgärder beredas tillfälle för de jordlösa fattiga klasserna att förvärva en egen torva och sålunda få dessa odlade arealer hastigare lagda under plogen.

Om vi sålunda äro ense med motionärerna däruti, att ännu mycket återstår att göra för lantbrukets utveckling i för landet lyckosam riktning och att statsmaktens medverkan i ökad grad kan vara av behovet påkal-

lat, bör man icke förbise det faktum att vårt land i hög grad industrialiserats. Hälften av landets befolkning är för sin utkomst hänvisad till industrien. För statsliga åtgärder för ökad produktion får icke lämnas ur sikte producenternas berättigade intresse, utan bör det vara en statlig uppgift, lika berättigad, att tillse i vad mån åtgärder för jordbrukets främjande kunna och bära kompletteras med åtgärder för tillgodoseende av konsumenternas berättigade krav. En ekonomiskt stark arbetareklass betyder ökad produktion vid jordbruket och ökade avsättningsmöjligheter för dess alster. Det bör ingalunda förbises, att en oreglerad prisstegring å livsmedel har till följd stegrade krav på förbättrade löneförhållanden, om levnadsstandarden icke skall sänkas. Oreglerade förhållanden på dithörande områden kan göra industrien mindre konkurrenskraftig gent emot utlandet.

Självfallet måste nya eller ökade åtgärder för jordbrukets främjande i vad de avse uppläggande av lånefonder och direkta tillskott av statsmedel med största omsorg prövas. Den oerhörda anspänningen av statskassan påkallar sorgfällig prövning i varje fall.

Skulle det emellertid befinnas nödigt, att staten, på ett kraftigare sätt än hittills varit fallet, stödjer jordbruksnäringen och denna komme att arbeta under mera gynnsamma förhållanden, bör detta vara en ytterligare anledning att vidtaga åtgärder mot den i följd av stegringen i priserna å lantbruks- och skogsprodukter ohejdade spekulationen i jordegendomar. På konstlad väg uppdrivna och i spekulationsssyfte uppjobbade jordpriser är den allvarligaste fara, för vilken landets jordbruk kan utsättas. Ej nog med att statshjälpen förfelas. En allvarligare sak är den, att produktionen i hög grad hämmas, om mer och mer det rörliga kapital, som så väl behöves för denna produktion, går upp i fastighetsvärdena. Här kräves, att staten med kraftig hand griper in. Riksdagens uppmärksamhet har redan blivit fästad på detta allvarliga spörsmål, men vi ha ansett nödigt att erinra därom, då ytterligare åtgärder för jordbrukets främjande tages under prövning. Som skuggan följer vanhävden spekulationen i spåren. Från skilda delar av landet ingår meddelande, att spekulationen å jordegendomar, varå finnes större eller mindre del värdefull skog, haft till följd jordbrukets på dessa egendomar läggande i lägervall. Det bör tagas under prövning, huruvida icke tiden kan vara inne, då samma åtgärder, som tillgrepos mot bolagens i Norrland vanhävd av jordbruket, kunna vara påkallade även i andra delar av landet.

Då vi i det väsentliga biträda utskottsmajoritetens förslag i föreliggande utlåtande, men vid motiveringens avfattning icke lyckats vinna gehör för de synpunkter, vi lägga på denna fråga, ha vi ansett nödigt att reservationsvis framföra desamma.

Ehuru flertalet av de frågor, för vilka motionerna påkalla utredning, sedan länge varit och i ökad grad äro föremål för statens, hushållningssällskapens, föreningars och korporationers oavlåtliga verksamhet, och motionärernas hemställan sålunda kan reduceras till spørsmålet om i vilken omfattning statens medverkan bör tagas i anspråk, hava vi icke velat motsätta oss utskottsmajoritetens hemställan.

En av de frågor, som motionärerna berört och i vilken utskottsmajoriteten förordar utredning, är lagerhusfrågan. Utskottet har icke ansett sig böra angiva olika riktlinjer för frågans lösning, och vi anse oss ingalunda kapabla att bestämt angiva hur detta ganska komplicerade spørsmål bör lösas. Vi vilja emellertid ha som vår mening uttalat, att även om flera vägar kunna visa sig vara framkomliga, producenternas och konsumenternas intressen bäst torde kunna tillgodoses, om i samband med denna fråga toges under sorgfällig prövning en statlig reglering av spannmålshandeln inom landet.

Jämväl rörande frågan om beteskulturens främjande kunde vara åtskilligt att erinra. Då detta ärende senast — vid 1914 års riksdag — förelåg till behandling, uttalade jordbruksutskottet, att om utöver den verksamhet, som av hushållningssällskapen och andra statens organ bedrives för en förbättrad betesvård, ytterligare understöd från det allmännas sida skulle erfordras, utskottet ansåg »det vara en fråga, som bör tillkomma hushållningssällskapen att i första hand omhändertaga. Åtskilliga hushållningssällskap hava också, enligt vad utskottet inhämtat, redan tagit sig an denna angelägenhet, antingen genom att direkt understödja betesmarkförbättringen eller genom att anordna föredrag eller sprida broschyrer i hithörande frågor inom hushållningssällskaps område».

Beträffande den synnerligen betydelsefulla frågan om kylhusväsendets utveckling i landet, vilja vi påpeka, att här föreligger ett vitalt producentintresse, som torde bli allt mera aktuellt i den mån som slakthusväsendet utvecklas. Det är av vikt, att inga onödiga hinder resas för utveckling av slakthusen vare sig från regeringens eller riksdagens sida.

Med dessa erinringar anse vi oss kunna biträda utskottsmajoritetens förslag.»

av herrar *Olausson, Andersson* i Knäppinge och *Bengtsson*, vilka ansett, att motiveringen till utskottets utlåtande å sid. 3, andra och tredje stycket bort hava följande lydelse:

»Vad angår spørsmålet om främjande av tillkomsten av andelsmejerier, vill utskottet erinra därom, att innevarande års riksdag i anledning av utskottets hemställda beslutat i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för beredande av byggnads- och rörelsekapital åt dylika anläggningar inom de nordliga länen, för vilka landsdelar behovet uti förevarande hänseende torde vara mest framträdande. Emellertid bör, enligt utskottets förmenande, jämväl utredas huruvida och i vilken omfattning statens ingripande för understödjande av andelsmejerirörelsen även i övriga delar av landet är av behovet påkallad.

Vidare ifrågasättes en utredning rörande möjligheten att medelst statslån understödja anläggandet av andelsslakterier. Då erfarenheten givit vid handen, att svårigheter i vissa fall mött vid anskaffandet av kapital till anläggandet av sådana slakterier, vilkas betydelse, speciellt för en tillfredsställande utveckling av svinaveln, torde vara framträdande, bör enligt utskottets mening jämväl detta spørsmål bliva föremål för utredning i den riktning motionen angiver»; samt

av herr *Holmquist*.
